

ACC. N:R M. 16701:1-21.

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Manfred Magnusson, Lönnstena*
Härad: *Bråhne* Berättare: " " "
Socken: *Asarum* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1967* Född år *1891* i *Asarum*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Skäddare, sömmerska och konfektion. s. 1-21

LUF 131

Skriv endast på denna sida.

Ämnelärande skräddare.

Ännu vid skolskiftet fanns äldre skräddare här i orten som i sin ungdom på 1850 talet varit med om att, efter amnaden, komma till hemmen och sy. Det var dock endast till de större och buggna familjerna, bönder och liknande, som skräddaren kom. Skräddaren och hans medhjälpare, om han hade sådana, skulle ha mat och logi och detta såddes inte torpare och backstugor med, skulle dessa ha något sytt fick skräddaren göra detta i sitt hem.

Skräddarens verksamhetsområde var socknen.

För att få utöva sitt yrke måste han göra ansökan hos sockenstämman och där besträffa sin kunnighet. Blev hans ansökan godtagen var han därmed sockenskräddare. 1841 fanns här i Sparus socken tre sockenskräddare, dessa voro Sven Månsson,

LAF 131

10/2-67

Enen af dessa och John Minsom. En fjärde skräddare sökte rättigheter, men då han inte kunde styrka sin yrkeskunnighet anslogs ansökan.

En del mästarar höll gästler och lärtingar. Enen skräddare sate på landsbygden arbetade för det mesta ensamman, kanske hade han en son med i arbetet.

Fågra regelbundna tider för skräddaren finns inte, han kom allt efter anmodan. De tider han inte var ute satt han hemma och sydde på beställningar som tillkommit där.

Oftt enbart leva på sitt yrke var nog varit många gånger för skräddaren, han försökte därför komma över ett toyp eller ett mindre hemman som han då stätte på fritiden.

Skräddaren kombinerades ofta med stället han bodde på tex.: "Skräddaren på backen." "Skräddaren i kullet."

2. En skräddare bodde på ett toyp kallat Rosatoypet

och då blev det följaktligt "Rosarsmeddan".
Även kroppsliga defekter kunde förekomma till
"Halte smeddan". En skräddare som alltid höll
huvudet på sned blev "Den snedstade skräddaren".

Till de familjer som skulle ha nytt hem
skräddaren då han blev anmodad, vilket skedde
då tygget blivit vänt färdigt eller inköpt.

Mat och logi bestods där arbetet utfördes. Både
skräddaren och han gesäller, om han hade sådana,
låg hos tjänstefolket. Var det nära hemmet
gick han hem efter arbetets slut för dagen.

Skräddarens arbetsplats var i storstugan eller
vardagsrummet, eller annat rum där eldstad
fanns. På sommaren kunde han hälla till i
något annat rum.

3. Mästar klippte till, tog mitt provade och provade,
vidare sydde han själv de förämnade plaggen.

Örnig verkens sömnad utfördes av gesäll och
lärling, om han nu höll sig med säderna, iantfall
fick han sig allt jämt.

De redskap skräddaren hade med sig var: saxar,
målar, wax, mätband, vilket kunde vara ett mått
på vilket han slog knuten alltefters de mätt ploppet
skulle ha, vidare hade han pressjärn och press-
bräda för annana.

Kunden skaffade tyget detta var i de flesta fall
hemvävt, kanske köpt av någon kringresande väst-
götakalle. Vadmal för männen och s. k. perken för
kvinno. Triden var hemspunnen, antingen hos
kunden, eller hade han skaffat den hos någon skicklig
garnvurko. Skulle triden vara svart tog mäster
och vände stekplåten med den satiga sidan upp,
på den drog han triden så den blev satig och svart,
4. sedan waxades den. Färgens hållbarhet var trots det

enkla förfärande nätt håller.

Skust var det nog till männen som skräddaren sydde, helg och vardagskläder. Men en och annan skräddare kunde även sy kappa till kvinnor.

Till gossarna syddes överkläder rockar o. d.

I tjänstefolkets lön ingick även vissa klädes-
pensedlar, dessa syddes av skräddaren, det var då
mest frägen om drängarnasensedlar.

Skräddaren sydde allt, nästan deteljt ett stycke av
andra utlämnades, inte. Högst modejournal fanns
inte, modellen resonerade man sig till, med
äldre plagg som förebild. Skittagningen tillgick
på så sätt att vedutbränd ställde sig på golvet
varvid snösten med sitt snöre tog de snitt som
syddes. Tillstämningen skedd på ett bord på
vilket tygget breddes ut. Med snösten snöttes så
5. de olika delarna ut och med krita markerades hur

Klippningen skulle ske.

Pressningen försig-gick genom att de olika, inte kopsydds delarna av plagget drogs på, fästes med knappnålar och med en knita markerades de ändringar som skulle göras, för att en god passform skulle uppstå. Pressningen var det inte så nära med, mest var det sömmarna som pressades samt att plagget blev slätt och inte skrynkligt.

Teqning och ändring fästom men inte vanlig lappning, mäter kunde de lätt förvärva titeln "Lappskräddare".

Belysningen var en enkel oljelampa, allt noggrant arbete utfördes därför vid dagsljus, arbetstiden var från 6-7 på morgnen till 7-8 på kvällen, med uppehåll för måltiderna.

6. Betalningen var daglön, därtill tog så där en 36 skilling (73 öre) om dagen, gästerna fick nog nöje

med 12 skilling (25 öre), och hädningarna fick endast maten och logiet. Men moran eller husbonden i gårderna kunde kanske sticka till kvinnan någon skilling ibland.

Den ambuleraende skräddarens anseende var högre än tjänstefolket, men under en självägande bonde. Privat umgick han med andra yrkesmän, småbönder och liknande. På böndernas betes var skräddaren ieluyt sävida han ^{inte} intem sitt yrke var ägne till; i muntal sett jord, detta avgjorde i de flesta fall platum på ragnskalen.

Skäpa förtroendeuppdrag hade inte skräddaren, sävida han inte var ägne av jord. Han kunde ibland anfästas uppdraget som bönesman, han var ju ute bland folket i bygden och kände dörpis till ungdommen.

7 Skräddare ansigs vara ett bra yrke, det jämnställdes

med skumakare, enings vare finare än smed eller smure, träskomakare, o. d.

Utbildningen var fört som lärling, vilken då fick börja med enkla reyskor såsom värma pres-sjärnet, vaxe träd o. d. för att efter hand anföras ansvärfullare arbete. Efter lärlingstidens slut 3-4 år kunde lärlingen få utföra ett gesällprov, vilket skulle av flera mästare godkännas, blev så fallet var han därefter gesäll. Han kunde då om han så ville begiva sig ut på resor för att rätteligen förkovra sig i yrket. För detta ändamål skulle han ha s. k. pass vilket utfärdades av myndigheterna på stämplat papper s. k. "Charta sigillata". För pass till inrikes orter betalades om-kring 1780, 12 äre silver mynt. och till utrikes 24 äre s. m.

Skreddare kom från andra hantverkare,

8. Torparn o. d. sken ämnas en och annan benders ägnade

sig åt detta yrke.

Från mitten av 1800-talet började systemet med ambulanserande skräddare mer och mer antaga.

Bestäderna, bondstugor o. d. blev mer och mer förfina-
och att ^{här} en eller flera skräddare där blev för rörigt
och ostädigt.

Skräddare med utslutande fast verksamhet

år 1898 fanns tio skräddareverkstäder här i
Åsarens socken. Oföre av dessa verkstäder var in-
rymda i något uthus, ombonat och med eldstad

I de flesta fall var dock verkstaden inrymd i
boingsrummet. Ett rum var då avskilt till verkstad
där symaskin, bord och andra tillbehör var upp-
ställda. Men det fanns också skräddare som sitt
och sydde i sin stugas vardagsrum. Vid arbetets
slut och vid helger ledes sömnaden runda och
9. rummet nyttjades då som boingsrum. I dessa

Ämna verkstäderna deltog även hustrun i arbetet, kanske även någon av barnen, som hade lust för syftet. I allmänhet syddes endast manskläder och plagg till stors gossar. Med hjälp av skräddarens hustru kunde även ett eller annat frunt:immersplagg sys, men det var dock rätt sällan.

Tyget skaffades av kunden. Modellen bestämdes med hjälp av modejournal, som vid utskiftet mer och mer kom i bruk. Slätt till en kostym togs först om midjan så bekomas längd, armens längd från axeln till handleden, rockens längd, bröstvidden under armarna, västens längd. Slätt skuss upp. Tillstämningen gjorde mäter på det uppslagna klaffbordet. Ibland hade han mäter av papper som lades på tyget. Med hjälp av de uppskrivna måtten gjorde han streck och märken med skräddarkrita som han sedan rättade sig

efter vi tillställningen. Stigen varke efter middags-
ningen blev det provning på passorn noggrant
utformades och eventuella ändringar markerades
med piten.

Spegel var vällynt, men litade på snätens kun-
skande. Beskrivning av gamla ^{plagg} frukom även
ändringar.

Arbetslönen för en kostym var ungefär 10-12 kr.
Travaj 5 kr, byxor 3 kr, väst 2 kr. Sommaröverrock
10 kr, vinteröverrock 12 kr.

Skädderens kunder var ortsbefolkningen, någon
ging även utrikes. Var det frågan om något
finner plagg, åt någon ständpunkt kunde en
finskäddare i staden eller kyrkbyn anlitas.

En ung man som ville utbildas sig till
skäddare fick gå som lärling, fyra år var nog
11. det vanligaste, därav ett år utan lön dock med

för kost. Efter kärleksperioden och avlagt gäst-
gämn blev han gäst och fick de lär som så den.

Fyll skräddare utbildade sig mest ynglingar
från de lägre klasserna, hantverkare, torpare o. d.
Säfskita personer utbildade sig ofta till skräddare
då de inte stod ut med kroppslite.

Skräddarens anseende var inte så högt, var han
o. k. finstkräddare stod han dock några pinnhål
högre än bondskräddare. Alla hantverkare stod i
ragn under självägande bänder.

Skräddarens umgänge var andra hantverkare,
torpare, småbönder o. d. Några förtroendepappdrag
fjörkom inte, inte heller någon bispösa, dock hade
en och annan skräddare ett torp eller mindre
gård som han brukade vid sidan om sitt yrke.

En ritar skräddare stod sig ofta bra och hans
anseende var högre än en yrkeskennat utan jord.

Skäddarna anlätades mycket fär, alla kläder syddes ju av hemmet, tillä färdigsydda kom i handeln. Dessa s. k. fabrikskläder emings dock vara sämre än hemsytt, men kom allt mer och mer i bruk.

På 1990 talet började affären i städer och större samhällen, i samband med skädderi, tillhandahålla färdiga kläder. Det gjorde att skäddarnas yrke vid sekelskiftet avmätades allt mer och mer.

Harvarer och överrockar var de gjlegg som frist köptes färdiga, mest då av yngre personer. Det var de mindre vilbörjande som frist köpte med färdigsytt då dessa kläder var billigare än vittbeställda. Utan tillverkningen av konfektions kläder utvecklas och alla samhällsklasser började mer och mer köpa färdigsytt.

13. Numera finns endast några äldre skäddare här i

söckerier, men de utövar inte sitt yrke, brukar
någon liten ändring eller pressning, det är allt.

Fömmeskor.

Innan yrkeskunliga fömmeskor funnos sydde
kvinnorna sina kläder själva med hjälp av någon
annan händig kvinna.

De första fömmeskorna kommo till på 1880-talet.

I städer och större samhällen köpte affärer med
kvinnokläder, inrymde kappor, inrättas, dessa affärer
samt tog även beställningar på olika plagg. I dessa
affärer tog en och annan landsbygdsflicka plats
och fick på så sätt lära sig sy. Då en sådan flicka
fått sin utbildning färdig kunde hon stå sig
mer i hemtrakten som fömmeska.

Fömmeskor har funnits till så länge jag minns.
Men det var det någon av ortens kvinnor som ägnade
14. sig åt detta yrke. I de flesta fall levde de utelutande

frå sitt yrke. En och annan sällmerka blev gift,
men utövade då inte sitt yrke i någon stor ut-
streckning.

Det fanns enstaka sällmerkor som även sydde
sörens kläder, de brukades kallas för "karsällmerkor".

Sällmerkan sydde både flick och goss kläder,
dock ville en goss i 14-15 års åldern ogärna
gå i kläder sydda av en sällmerka.

Sällmerkan åtog sig även lagning och linne-
sömmad, men ogärna lagning. Alla samhällsgrupper
anlitade sällmerka. En del gick när de påbörjades,
i hemmen och sydde, men andra gjorde det ogärna.

Arbetslösheten var nog så, att den som gick i
hemmen fick ägna sig åt ändringar o. d. då den
andra mest sydde nytt. Vid urått i hemmen följde
kost. I de flesta fall bodde sällmerkan inte längre
15. bort än att hon kunde gå hem vid dagens slut.

Hennes arbetsområde var därför i stort sett hemsocknen.
Det främsta redskapet var ju symmaskinen, som
tillkom vid slutet av 1800 talet. I de flesta hem
fanns symmaskin, om inte kunde grannens lånas.

Stågen iömmenka hade en liten handdriven
maskin som var lätt att transporteras dit där
ingen kunde anskaffas.

Materialiet anskaffades av kunden. Iömmenkan
höll sig med modejournal, där kunden kunde
se passende modell. Proving fickom innan
plagget syddes färdigt, därvid kunde iömmenkan
göra rättelser och ändringar så att plagget fick den
rätta passformen.

Betalningen vid hemömsad var daglön, denna
kunde förutom kost, utgåva 1-1.50 eller något där-
omkring. En iömmenka bemöttes alltid väl.

Utbildningen började som sagt "syflicka"

hos någon äldre sänmska eller hos någon sy-
ateljé i staden. Den första tiden erhöll syflickan
ingen betalning utöver kusten, kunde en dricks-
peng av någon kund vid ett färdigt arbetes leverans.

Efter hand som yrkeskicklighet förvärvades blev
det bättre betalning.

Numera anlitas ingen sänmska, de färdiga
plåggen ställer sig billigare än att låta sy dem,
med den höga daglön som nu är rådande.

Äldre äldre sänmska finns här i orten, men de
utöva inte sitt yrke, ej heller finns någon flicka
som utbildar sig i detta arbete.

Familjemedlemmarnas klädsänmad.

Manuskläder syddes inte i hemmen, möjligtvis om
där finns en händig husmoder att hon då sydde
sukkar vardagskläder till männen. Kvinnoskläder
däremot syddes ännu på 1850-60 talet i hemmet,

en dantagandes kappa vilka överläts åt sträddaren.
Barnkläder syddes av husmodern, men om det fråges
om något överplagg rock eller kappa syddes ännu
dessa av sträddaren, eller av någon händig grann-
kvinnas.

Tjänstefolket, de kvinnliga, fick ännu deltaga i söm-
naden, både till familjen och åt sig själva.

Tygget användes hemma, vadmal till manskläder
och ett klemme tyg s. k. verken till kvinnokläder.

Under senare delen av 1800 talet köptes
tygget i någon affär i staden, lanthandeln eller
av någon gårdfrihandlare, dock kunde man
ännu vid skelikeftat få se personer gå klädda
i hemvävt tyg. I början av 1800 talet sparns sy-
träden hemma, men efter hand blev enbart sy-
träd tillgängliga.

18. Symaskiner blev inte vanliga förens vid.

skulskiftet. Ofta flera familjer gemensamt ägde
symaskin förekom inte.

De äldre skräddarna och sällsammarna sydde ännu
vid skulskiftet en hel del för hand, även större
klädesplagg, men litade inte riktigt på maskin-
sömmen.

En moder lärde i de flesta fall sina döttrar
att sy, så att de kunde utföra enkla sömmar
åt sig själva och åt kommande barn.

Under 1800-talet sticades alla stumpor
i hemmet. Husmodern, flickorna och pigorna
sysslade alltid på lediga stunder med stickning.
Även under kläder av ylle sticades i hemmet.

I en skrift om hantverkutbildning från 1850
heter det om outhälsamt under höst och vintertid:

"Husinnarna väckla, karda ull och spinna,
sticka stumpor och tråjar, väva, sy och förätta

annen husslöjd."

Ännu berättade sig inte med sömnad eller stickning, möjligen kunde de sy i en knapp, stoppa strumpor gjorde de oegöna, det ansågs opassande och nedlåtande. Ett främsdande uttryck kunde vara följande: "Är inte Ola mä. i kväll? där han står hemma hos sin mor å bota häsa."

Stickmaskin förekom inte för husbehörens stickning. En sådan maskin kunde inköpas av någon för arbetet intrussad kvinna, vilken då åtog sig stickning åt folket i bygden.

Efter skolskiftet utfördes den mesta stickningen av "stickstämman" liksom smånaden av sömmstämman.

Konfektion.

Färdiga kläder har kunnat köpas så länge jag minns. Men böjades med överrockar och kavajer.

se de mera med hela kostymer. För 1920 talet köptes inga kläder på postorder.

Konfektion ansågs sämre och ofinans än beställnings och hemsytt. En del affärer i branschen påpekade i sina annonser att kläderna var hemsydda.

Den socialgruppen som först använde konfektion var arbetare och därmed jämnställda, dess kläder var nämligen billigare än beställningssydda.

Efter första världskriget omkring 1920 började även bönder och mera bursigt folk köpa konfektion.

Färdkonstruktionen av dess kläder utvecklades och passformen blev bättre.

Även om allt ändrats, alla samhällsklasser köper konfektion, både arbets och helgdagskläder. Traget syes i hemmet. Både sömmersken och stickersken är borta.

21. Även om köpes en hel del kläder på postorder.